

Ystad-Österlenregionens
miljöförbund

PROJEKT

Kontrollköp av varor med åldersgräns

(Tobak, Folköl, E-cigarettor och vissa receptfria läkemedel)

Rapport 2022

Ystad-Österlenregionens miljöförbund

Gladanleden 2, 273 36 TOMELILLA, telefon: 0417-57 35 00, e-post: exp@ystadosterlenmiljo.se
hemsida: www.ystadosterlenmiljo.se

Syfte och mål

Kontrollköp är en metod som Miljöförbundet använder för att testa om det går att handla varor med åldersgräns, utan att visa legitimation. Vid kontrollköpet kommer kontrollköparens identitet att vara anonymt. syftet är att testa om försäljaren förvisar sig om kontrollköparens ålder genom att begära legitimation och om legitimation inte kan visas bör säljaren neka köpet.

Bakgrund

Senast kontrollköp genomfördes var 2018 i Simrishamn, Tomelilla och Ystad. Projektet visar att det förekommer brister i ålderskontrollen. Resultatet av kontrollköpen var att 75 % (3 av 4 butiker), 43% i Simrishamn (3 av 7 butiker) och 50% i Ystad (2 av 4 butiker) av försäljarna inte kontrollerade legitimation vid kontrollköpen.

Under 2019 träder lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter i kraften, och nikotinlagen (2022:1257) träder i kraften den 01-augusti 2022.

Båda lagarna syftar till att begränsa hälsorisker och olägenheter, och skapa mer skydd för ungdomarna mot nikotin och tobak.

Sedan 2019 har ett samverkansavtal med Sjöbo kommun enligt lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter, av den anledningen har vi gjort kontrollköp av åldersgränsvaror i Sjöbo kommun. Miljöförbundet saknar tidigare resultat från Sjöbo kommun.

Genomförande

Kontrollköparen och tobaksinspektören åkte tillsammans runt till samtliga försäljningsställen (butiker, kiosker med mera). Kontrollköparen fick instruktioner före varje kontrollköp om vilken sorts produkt han skulle försöka köpa. Kontrollköparen instruerades att lämna vilseledande uppgifter vid förfrågan om legitimation (till exempel att han glömt sin legitimation.), detta för att testa om han får köpa varor med åldersgräns.

Resultat

Miljöförbundet har genomfört kontrollköp på 31 försäljningsställen i fyra kommuner: 9 i Simrishamns kommun, 11 i Ystads kommun, 6 i Tomelilla kommun och 5 i Sjöbo kommun. Av 31 genomförda kontrollköp fick kontrollköparen köpa cigaretter, snus, folköl, e-cigarett eller läkemedel på 12 ställen, vilket indikerar att även de som är under 18 år hade kunnat köpa sådana varor på försäljningsställena.

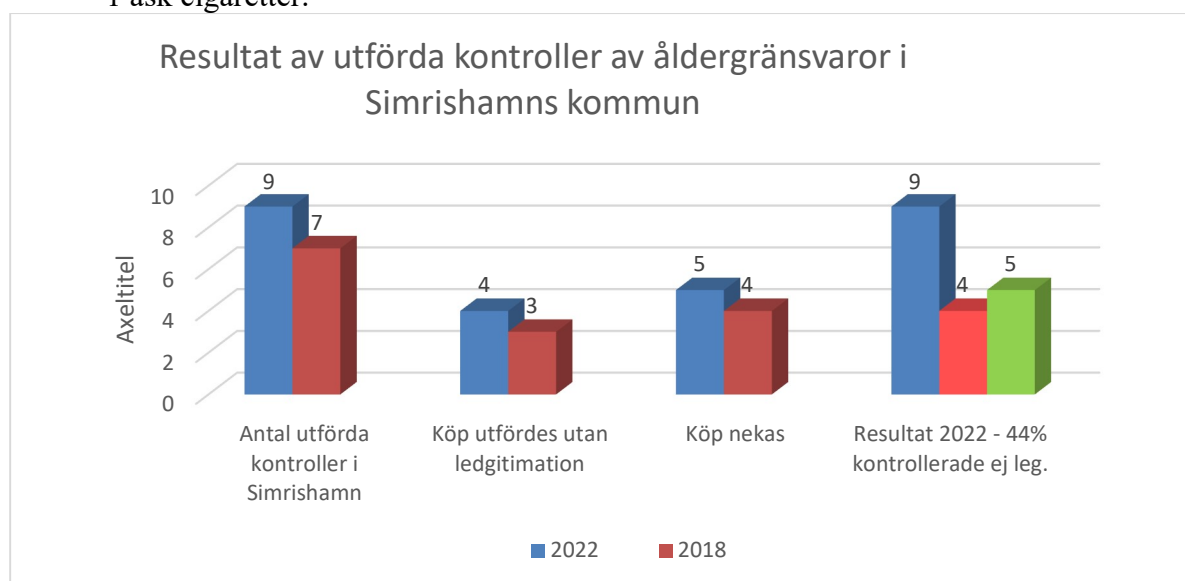
Resultat kommunvis:

➤ Simrishamns:

Besökta verksamheter:

Verksamheterna	Mål varan	Resultat
Norrmans Conditör HB	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
AB Häggs Livs (ICA)	Ipren	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Järrestads Lantmannaförening	Cigaretter	Kontrollköparen fick köpa cigaretter trots att han inte visade legitimation
Willys	Ipren	Kontrollköparen fick köpa Ipren trots att han inte visade legitimation
Jönssons Servicestation (merkonomen)	Snus	Kontrollköparen fick köpa snus trots att han inte visade legitimation
Preem	Snus-folköl	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Hamnkiosken	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Coop / Stora Rådmansgatan 5	Folköl	Kontrollköparen fick köpa folköl trots att han inte visade legitimation
Ica Supermarket - Simrishamn	Cigaretter	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.

- Antal verksamheter som kontrollerades - 9 verksamheter
- Antal verksamheter som kontrollerade legitimation - 5 verksamheter
- Antal verksamheter som inte kontrollerade legitimation - 4 verksamheter
- Totalt köpte kontrollköparen 1 dosa snus - 1 Iprenask (läkemedel)- 1 flaska folköl och 1 ask cigaretter.

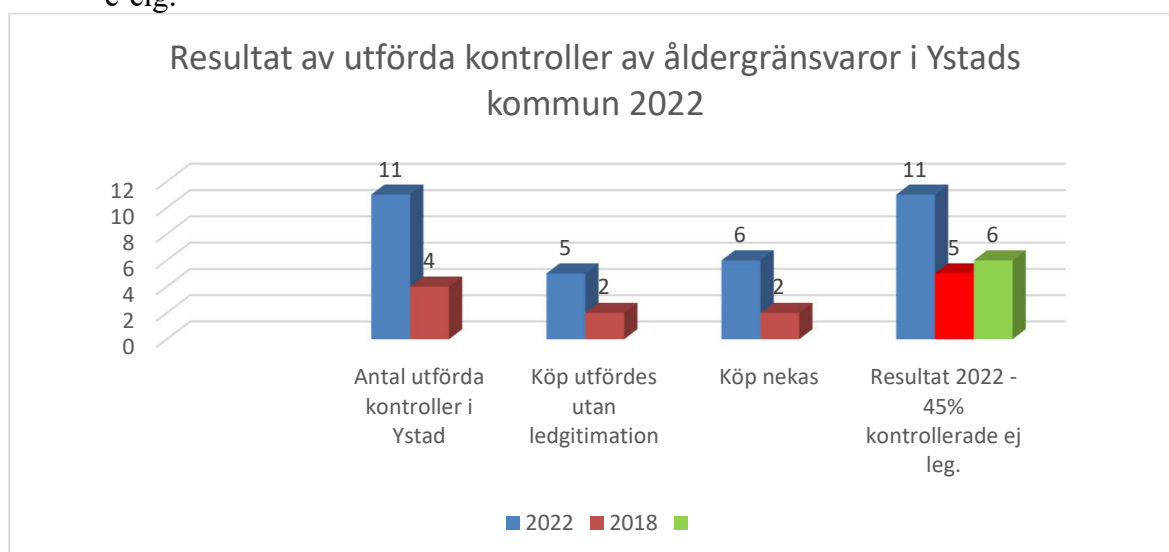
Figur 1: Resultat, Simrishamns kommun

➤ Ystads kommun

Besökta verksamheter:

Verksamheterna	Målvaran	Resultat
My Way - Ystad	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
ICA Supermarket	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Q8	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Circle K- Malmörundellen	Snus	Kontrollköparen fick köpa snus trots att han inte visade legitimation
Ritag livs	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Lidl	Snus	Kontrollköparen fick köpa snus trots att han inte visade legitimation
Coop 216546 Kommendörsgatan	Folköl	Kontrollköparen fick köpa folköl trots att han inte visade legitimation
Ystad Spel o Tobak	E-cig	Kontrollköparen fick köpa e-cigaretter trots att han inte visade legitimation
Noor Livs	E-cig	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Bellevuekiosken	E-cig	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Hildas livs	Snus	Kontrollköparen fick köpa snus trots att han inte visade legitimation

- Antal verksamheter som kontrollerades - 11 verksamheter
- Antal verksamheter som kontrollerade legitimation - 6 verksamheter
- Antal verksamheter som inte kontrollerade legitimation - 5 verksamheter
- Totalt köpte kontrollköparen 3 dosor snus - 1 flaska folköl och 1 ask cigaretter och 1 e-cig.

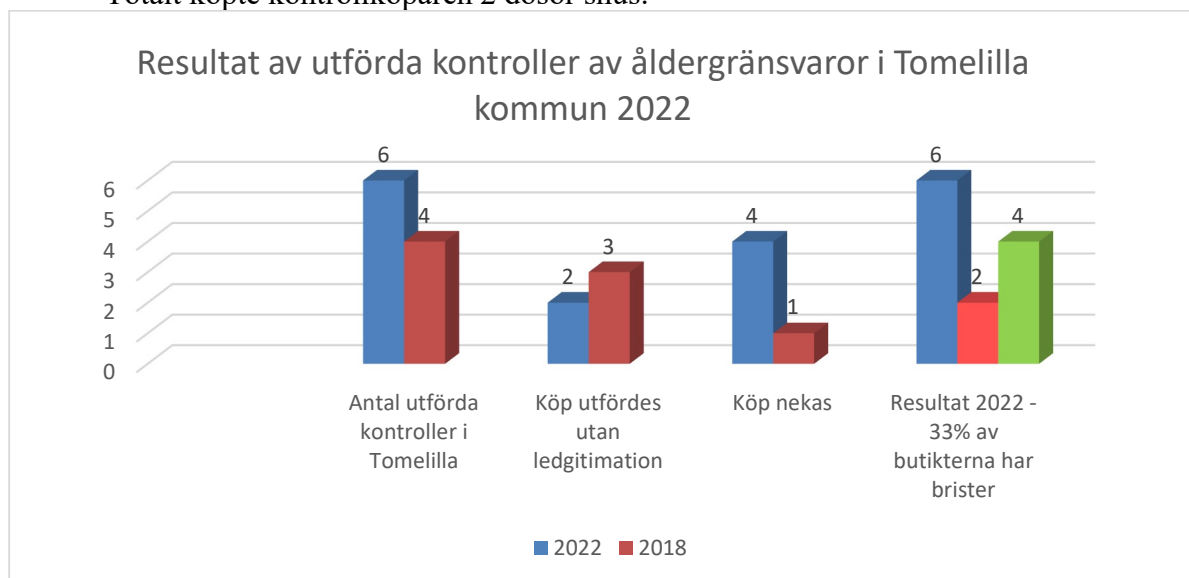
Figur 2: Resultat, Ystads kommun

➤ Tomelilla Kommun

Besökta verksamheter:

Verksamheterna	Målvaran	Resultat
Bo Olsson	Snus	Kontrollköparen fick köpa snus trots att han inte visade legitimation
Roger mackan	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Filmgiganten	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Coop	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
ICA Kvantum	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Lidl	Snus	Kontrollköparen fick köpa snus trots att han inte visade legitimation

- Antal verksamheter som kontrollerades - 6 verksamheter
- Antal verksamheter som kontrollerade legitimation - 4 verksamheter
- Antal verksamheter som inte kontrollerade legitimation - 2 verksamheter
- Totalt köpte kontrollköparen 2 dosor snus.

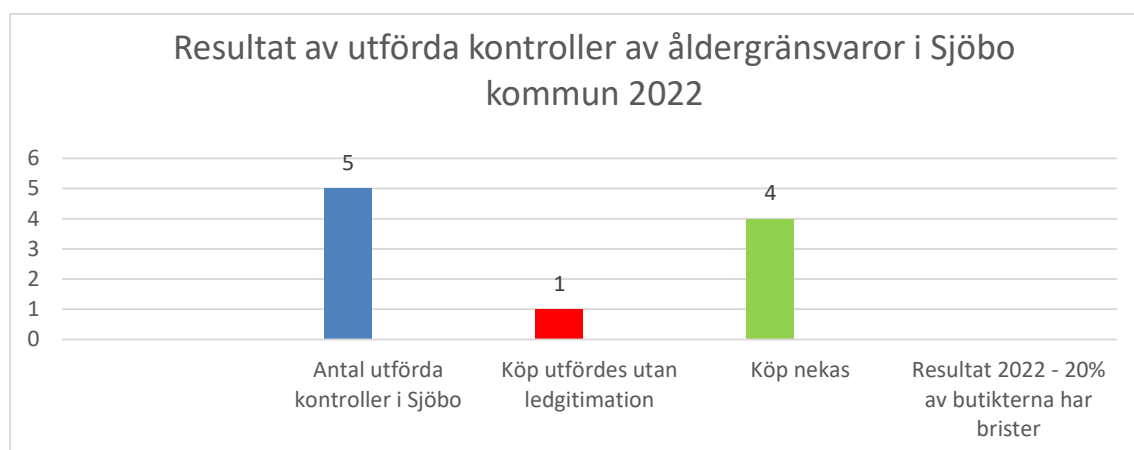

Figur 3 Resultat, Tomelilla kommun

➤ Sjöbo kommun
Besökta verksamheter:

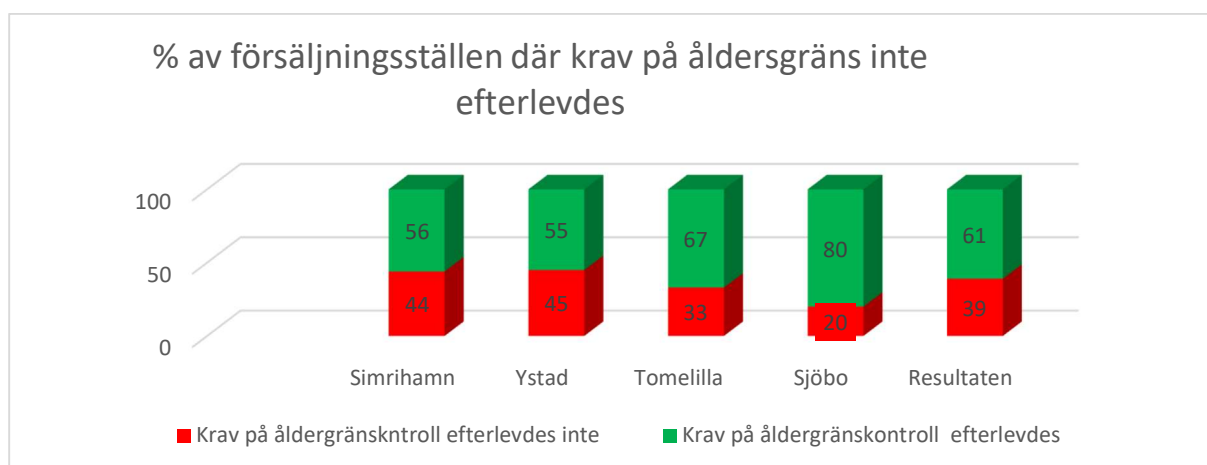
Butiker	Målvaran	Resultat
Mandarin tobak	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Ica Kvantum Sjöbo	Snus	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
My Way	E-cig	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
Coop	Cigaretter	Köp nekades när kontrollköparen inte visade legitimation.
City livs	E-cig	Kontrollköparen fick köpa e-cigaretter trots att han inte visade legitimation

- Antal verksamheter som kontrollerades - 5 verksamheter
- Antal verksamheter som kontrollerade legitimation - 4 verksamheter
- Antal verksamheter som inte kontrollerade legitimation - 1 verksamhet
- Totalt köpte kontrollköparen 1 st e-cigaretter.

Figur 4 Resultat, Sjöbo kommun

Sammanställning av resultaten:

Figur 5 sammanställning av resultaten

Dialog

Inspektörer från Miljöförbundet återkopplade med varje försäljare efter utfört kontrollköp. Kontrollköparen deltog inte vid dialogen. Miljöinspektör informerade närvarande verksamhetsansvarig om genomförande av kontrollköpet och resultatet samt hade genomgång av verksamhetens rutiner för försäljning av åldergränsvaror till minderåriga för dem som inte klarade kontrollköp. Vid de kontrollköp där försäljaren frågat efter legitimation och nekade kontrollköparen att köpa, framfördes beröm till personalen.

Vid uppföljande inspektioner utfördes varierande dialog beroende på resultatet av kontrollköpet. På verksamheter där kontrollköparen fått köpa tobak eller folköl utan att försäljaren förvissat sig om hans ålder diskuterades nedanstående:

- varför det finns en åldersgräns för köp av folköl och tobaksvaror
- svårigheter med att bedöma om en kund fyllt 18 år
- försäljningsställets rutiner för ålderskontroll
- personligt straffansvar vid försäljning till en person som inte fyllt 18 år
- näringsidkarens ansvar att informera personal om försäljningsregler om folköl och tobak.
- försäljningsställets egenkontrollprogram och den delen om ålderskontroll.

I samband med dialogen skrev miljöförbundet en underrättelse om genomfört kontrollköp

Slutsats och uppföljning

Kontrollköparen fick handla åldergränsvarorna på 39% av kontrollköpen. 61% av verksamheterna som kontrollerade legitimation nekade köp.

Resultatet enligt detta projekt är lite bättre än resultaten från tidigare projekt (2018) där kontrollköparen fick köpa varor med åldergräns vid 53% av kontrollköp.

Miljöförbundet kommer genom information och annat stöd hjälpa näringsidkaren att utveckla väl fungerande rutiner för ålderskontroll. Miljöförbundet kommer att fortsätta med kontrollköp och dialog kring detta.

Författare: Susanne Alhamouri